

Barne- og familiedepartementet
Postboks 8036 Dep

0030 Oslo

E-post: postmottak@bfd.dep.no

HØRING OM ENDRING AV DEN LOVBESTEMTE TAUSHETSPLIKT FOR PRESTER MV.

Norsk katolsk bisperåd (NKB) viser til Barne- og familiedepartementets dokument «Høring om reguleringen av taushetsplikt i tros- og livssynssamfunn mv.» fra 30. august 2024, og takker for muligheten til å uttale oss om forslagene som fremmes.

NKB består av de biskoper som leder Den katolske kirke i Norge, bestående av Oslo katolske bispedømme, Den katolske kirke i Midt-Norge/Trondheim stift og Tromsø stift/Den katolske kirke i Nord-Norge, fellesregistrert som trossamfunnet Den katolske kirke i Norge. Etter Den norske kirke er dette trossamfunn landets største blant tros- og livssynssamfunnene, med mellom 150 000 og 200 000 registrerte medlemmer. For tiden besår NKB av biskop Bernt Eidsvig (biskop av Oslo) og biskop Erik Varden (biskop-prelat i Trondheim stift og apostolisk administrator i Tromsø stift).

Sammendrag

NKB ber om at taushetsplikten for prester og forstandere opprettholdes i lovgivningen. Vi foreslår en bestemmelse som følger, enten i straffeloven eller i trossamfunnsloven:

Prest og tilsvarende sjelesørger i fast organiserte tros- og livssynssamfunn har taushetsplikt om betroelser mottatt i egenskap av sjelesørger. Det samme gjelder annen person når denne bistår førstnevnte direkte, f.eks. som tolk eller sekretær.

NKB finner ikke grunn til å gå nærmere inn på avvergingsplikten som er omtalt i høringsnotatet ettersom det ikke foreslås endringer i gjeldende regler.

Grundig utredning

NKB vil først og fremst berømme departementet for et solid forarbeid der også vi var involvert, men dertil også for det grundige og bredt favnende dokument som her er fremlagt. Vi har f.eks. med interesse merket oss at Svenska Kyrkan (som har laget interne regler om taushetsplikt, samtidig som staten i Sverige mangler slike regler for trossamfunn) har et regelverk om taushetsplikt ved «bikt» (skriftemål) (nr. 5.3.1, side 31-32) som til forveksling er lik Den katolske kirkes kanoniske rett på dette område. Vi har også merket oss at staten i Finland går svært langt i å forsvare de to finske statskirker (den lutherske og den ortodokse) sin taushetsplikt (nr. 5.2, side 29-31).

Departementets problematikk

Departementets primære ønske er å fjerne den «prestelige» taushetsplikt fra lovgivningen, og i stedet overlate dette til trossamfunnenes egne regelverk. Sekundært vil departementet overføre reglene om taushetsplikt fra straffeloven § 211 for så vidt gjelder prester og forstandere til trossamfunnsloven. Samtidig er det ikke antydning noen tilsvarende reform vedrørende andre yrkesgrupper som også er omtalt i straffeloven § 211. Departementets begrunnelse for det siste er straffelovkommisjonens generelle anbefaling om at taushetspliktsbestemmelser bør flyttes til særlovgivningen, slik at straffeloven kun inneholder sanksjonsbestemmelsene (straff ved brudd på taushetsplikt). Dernest argumenteres det med at taushetsplikten er knyttet til begrepet «prester og forstandere», et begrep som vel kan gjøre bestemmelsene gjenstandsløse ettersom begrepet forsvant ut av lovgivningen da den nye trossamfunnsloven kom i 2020. Vi har stor forståelse for at begge anliggender må få følger.

At taushetsplikten, slik den oppfattes, kan hindre at bekymringsmeldinger kommer til barnevernet (s. 11), har vi mindre forståelse for. De ulike avvergingsbestemmelers gjennomslagskraft må håndteres som en generell problemstilling, og det vil være illusorisk å tro at dette løses ved å fjerne taushetsplikten fra offentlig lovgivning. Den katolske kirke er sterkt imot at det på sikt gjøres endringer i de eksisterende reglene om avvergingsplikt og at en

fjerning eller nedgradering av taushetspliktbestemmelsene i lovgivningen for prester og forstandere åpner for endringer i avvergingsplikten.

Departementets argumentasjon synes videre å være at «prestelig» taushetsplikt har veldig ulik posisjon i ulike tros- og livssynssamfunn, og at det derfor er vanskelig å lage en «dekkende» lovgivning; dette kan samfunnene selv klare mye bedre. Man er også inne på at nåværende lovgivning fører til at dersom et trossamfunn mister sin registrering, vil også taushetsplikten opphøre (nr. 7.7.4, side 47). Problemstillingene er relevante, men departementets løsningsforslag er etter NKBs mening så pass enkel at «barnet vil bli kastet ut med badevannet», og det er vi neppe tjent med.

Vi stiller også spørsmål ved et forslag som prinsipielt medfører at det ikke er lovpålagt taushetsplikt i sjelesorgssituasjoner, mens noen slik reform synes uaktuell for andre yrkesgrupper som leger, advokater osv. Over tid er det risiko for at dette vil kunne skape inntrykk av at taushetsplikten i sjelesorgssituasjoner ikke er så viktig å respektere som andre taushetsplikter. Det er naturlig å foreta en samlet gjennomgang av alle yrkesgrupper som er omfattet av straffeloven § 211, ikke bare prester og forstandere.

Den katolske kirkes interne regler

Den katolske kirke har en del interne regler. Det gjelder særlig i tilknytning til skriftemålet (kalt «det sakramentale segl»), forvaltningsarbeidet i f.eks. et bispedømmes administrasjon (dekket dels av direkte bestemmelser i den kanoniske rett, dels av taushetsløfter), de kirkelige domstoler (f.eks. for å gi et ekstra rettsvern av sensitive opplysninger som måtte komme frem når personlige forhold undersøkes) og Vatikanets innhentning av personopplysninger når bispekandidater vurderes (dekket av såkalt «pavelig taushetsplikt»). De tilknyttede sanksjonsbestemmelsene er til dels så voldsomme at de godt konkurrerer med straffeloven. Så langt kan Den katolske kirke klare seg godt uten egen dekning i norsk lovgivning av taushetsplikten.

Men vi har også mange områder som ikke er dekket av særskilte interne kirkelige taushetspliktsregler. Det gjelder sjelesorg som ikke kan ansees som en del av skriftemålet. Skulle de statlige regler falle bort for disse ting, bør vi nok vurdere å kompensere det ved interne regler. Det kan gis av biskopene, men det vil være en fordel om vi slipper å ty til slike ekstraordinære tiltak.

De samfunnsmessige utfordringer

NKBs bekymring ved opphevelse av de statlige taushetspliktsregler gjelder derfor mer de samfunnsmessige og individuelle forhold enn våre egne interne behov.

At lovgivningen inneholder bestemmelser om «prestelig» taushetsplikt, er et klart uttrykk for at det for samfunnet har en verdi at det finnes «sikre rom» der folk kan snakke om sine innerste problemer uten redsel for at de kommer videre til uvedkommende. Med utgangspunkt i middelalderens taushetsplikt knyttet til skriftemålet har det vært allment forstått helt frem til vår tid at slike sikre rom finnes spesielt i kirkene og hos prestene. Departementet fremhever dette mange ganger som noe positivt. Derfor fremstår det som underlig at staten likevel ikke skal gjøre noe for å verne om disse rom. I et rikt sammensatt samfunn har politiet og rettsvesenet, helsevesenet, advokatene, journalistene og sjelesørgerne ulike roller å spille. Faller noen av rollene bort, blir samfunnet fattigere.

Når sjelesørgernes rolle var knyttet til det å være «prester og forstandere», hadde det antagelig en annen faktisk bakgrunn enn deres «lovsette gjeremål» (nr. 7.8, side 49). Det virker derfor forvirrende når departementet siterer Prop. 130L på at «betegnelsen forstander ble tatt inn i trossamfunnsloven ...» i 1969 (?). Vi vil minne om at begrepet «Præster eller Forstandere» fantes allerede i vår første dissenterlov (16. juli 1845) (§ 1), og siden har fulgt lovgivningen. Rollen ble sett på som temmelig parallell til den rolle prestene i statskirken innehadde, og den spente vidt, fra forvaltning, over forkynnelse, gudstjenester og kirkelige handlinger, til sjelesorg. Vår norske tradisjon er derfor at staten tidlig anerkjente at trossamfunn utenfor statskirken hadde en viktig samfunnsfunksjon på linje med statskirken. (Det forklarer vel også hvorfor prestene og forstanderne ved neste dissenterlov [27. juni 1891] fikk statlig vigselfrett.)

Fremdeles er det derfor i store deler av befolkningen en forventning om at det man snakker med en «prest» om (og da spør ikke folk hvilke trossamfunn vedkommende representerer, om det er registrert eller ikke registrert, hvilke interne regler det har, osv.), forblir mellom vedkommende og «presten». Denne forventning må ansees som verdifull, og derfor bør den vernes om gjennom lovgivningen.

En slik tillit er så viktig at den ikke bør svekkes ved endret lovgivning. Det vil *de facto* lett være følgen om den «prestelige» taushetsplikt forsvinner fra norsk lov.

At ikke alle tros- og livssynssamfunn har den samme holdning til profesjonsbestemt taushetsplikt, bør ikke føre til at det lovmessige vern av disse funksjoner kastes over bord.

Definisjonsbehov

Departementet peker på behovet for å ha klare definisjoner av hvem som skal kunne rammes av en straffebestemmelse. Det har vi forståelse for.

Problemstillingen går igjen på flere områder. Også forsvarsloven (12. august 2016), § 6, femte ledd, har fremdeles bevart samme formulering: «Verneplikten gjelder ikke for ordinerte prester i Den norske kirke og prester og forstandere i registrerte tros- og livssynssamfunn som ikke har gjort tjeneste i Forsvaret.» Genevekonvensjon I (12. august 1949, ratifisert ved kgl.res. 6. juli 1951) inneholder en rekke bestemmelser om geistlige og feltprester, f.eks. art. 24: «Det santitetspersonell ... og feltprester knyttet til de væpnede styrker, skal under alle forhold blir respektert og beskyttet.» I tilleggsprotokoll I (ratifisert 7. november 1981) hadde man sett nødvendigheten av et bredere uttrykk, jf. art. 8, d: «‘sjelesørgere’ betyr militære eller sivile personer, slik som feltprester, som utelukkende er engasjert i arbeidsoppdrag for sin menighet og tilknyttet ...» Dette viser primært at det er en gammel utfordring å finne mer dekkende begreper enn «prester og forstandere». Antagelig bør løsningen søkes i retningen «sjelesørger».

Etter vår mening er det viktig at man tar på alvor at folks forventning om taushet ikke er knyttet til et trossamfunns «registrering» eller offentligrettslige status. Samtidig har vi forståelse for at dette ikke bør omfatte en altfor stor og uklar gruppe medarbeidere i ulik religiøs og livssynsmessig sammenheng (jf. nr. 7.7.2, side 45-46; nr. 9.3, side 60).

Problemet med å finne gode formuleringer har – etter vår mening – departementet langt på veg selv løst i forslagene til endring av reglene om bevisførsel.

Et utgangspunkt kan man finne i departementets forslag i nr. 9.3 (side 60) som lyder:

«Uten samtykke av den som har krav på hemmelighold, må retten ikke ta imot forklaring av prester eller tilsvarende sjelesørgere om betroelser omfattet av interne regler om taushetsplikt i fast organiserte tros- eller livssynssamfunn, advokater ...»

«Interne regler» bør nok her og i annen lovgivning endres til «i egenskap av sjelesørger». Da favner man antagelig godt folks rimelige forventninger, samtidig som man unngår at dette utvides til å gjelde nye grupper hvor slike forventninger ikke finnes.

Departementet er også inne på problemet med «hjelpere» (nr. 7.2.2; side 45-46). Vi har stor forståelse for problemene om dette begrep tolkes for vidt. Det er ingen grunn til at det uten videre skal gjelde f.eks. ledere på en konfirmantleir. Uttrykket bør derfor gjøres smalere.

Ut fra dette kan vi antyde disse formuleringer helst til straffeloven, eller eventuelt til trossamfunnsloven (men da slik at den favner videre enn «registrerte» trossamfunn):

Prest og tilsvarende sjelesørger i fast organiserte tros- og livssynssamfunn har taushetsplikt om betroelser mottatt i egenskap av sjelesørger. Det samme gjelder annen person når denne bistår førstnevnte direkte, f.eks. som tolk eller sekretær.

En slik bestemmelse bør da gi grunnlag for at straffelovens straffebestemmelser slår inn.

Unntak fra taushetsplikten

Straffeloven § 196 inneholder en lang katalog med unntak fra taushetsplikten. Det er åpenbart behov for større kunnskap til disse unntak i de ulike tros- og livssynssamfunn. Men det kan også være grunn til å spørre om dette skaper for mange og lite tjenlige sjelesørgeriske utfordringer. Når det gjelder prester, bygger reglene åpenbart på en videreføring av den gjennomhulling av skriftemålstaushetsplikten som kom med det *protestantiske statskirkesystem*. I det middelalderske *Corpus Iuris Canonici* (1140) het det i C. 3, q. 7, c. 7:

Som en klok og perfekt lege må presten først vite seg å være fri for egne synder og deretter fjerne dem hos og helbrede andre, og ikke publisere dem.

Vi har også merket oss med interesse at man i Finland har datert denne taushetsplikt helt tilbake til 400-tallet (jf. nr. 5.2.1, fotnote 35, side 29). Etter reformasjonen (NL 2-5-19) het det derimot (nr. 2, fotnote 10, side 12):

Præsten maa ikke [...] aabenbare hvad nogen for hannem i lønlig Skriftemaal bekient haver; med mindre det kunde angaa noget Forræderj, eller Ulykke, som ved Præstens Aabenbarelse kunde forekommis ...

Dette var åpenbart en følge av at kirken nå var blitt en institusjon innen og under statsapparatet. Det kan være grunn til å drøfte hvorvidt unntakskatalogen som siden har oppstått, bør justeres nå som statskirkeordningen er opphevet.

Vi har med stor interesse observert at departementet finner direkte beskyttelse av taushetsplikten i Grunnlovens bestemmelse om fri religionsutøvelse (§ 16), og har merket oss dette utsagn i denne sammenheng:

Det kan eksempelvis tenkes at taushetsplikten har sterkere vern for prester i Den katolske kirke, der skriftemål er et av kirkens sakramenter, enn det har i et trossamfunn der forventningen om fortrolige samtaler med en religiøs leder ikke spiller samme rolle.

Som nevnt over er taushetsplikten for katolske prester om betroelser gitt i skriftemål absolutt. Vi er ikke kjent med at dette noen gang har skapt problemer i forhold til norsk lovgivning. Vi legger til grunn at det ikke tas sikte på endringer i gjeldende regler om avvergingsplikt og finner derfor ikke grunn til å gå nærmere inn på problemstillingen.

Noen enkeltspørsmål

Departementet stiller noen konkrete enkeltspørsmål som NKB besvarer kort nedenfor.

Ikrafttredelse (nr. 7.11, side 51)

NKB finner en overgangstid på ett år for eventuelt å lage nye interne taushetspliktsregler for grei.

Taushetsplikt for betroelser gitt til visse personer i tros- og livssynssamfunn (nr. 7.12.2, side 53)

Formuleringen er i og for seg grei, men NKB viser til det som alternativt er sagt ovenfor. Etter Den katolske kirkes regler kan den som har vært til skriftemål, ikke

senere frita presten fra taushetsplikten knyttet til skriftemål.

Departementets forslag (nr. 9.3, side 60)

Formuleringen er i og for seg grei. Det samme gjelder i nr. 10.3 (side 62).

Departementets forslag (nr. 11.3, side 64)

Forslaget virker greit.

Departementets forslag (nr. 12.3, side 65)

NKB har ingen kommentar.

Departementets forslag (nr. 13.3, side 67)

Forslaget virker greit.

Departementets forslag (nr. 14.3; side 68)

Forslaget virker greit.

Om å delegere godkjenning av krematorium til statsforvalteren (nr. 15, side 68-69)

NKB har ingen kommentar.

Oslo, Trondheim, Tromsø, 20. oktober 2024.

✠ BERNT EIDSVIG CAN.REG
Biskop av Oslo

✠ ERIK VARDEN OCSO
*Biskop-prelat i Trondheim stift
Apostolisk administrator i Tromsø stift*